

Pozice Svazu k budoucnosti politiky soudržnosti 2028+

Úvod

V kontextu přípravy budoucího programového období po roce 2027 Svaz měst a obcí ČR představuje stanovisko jako vstup do diskuse na národní a evropské úrovni. Stanovisko shrnuje základní představy a teze měst a obcí k směřování a nastavení budoucí kohezní politiky po r. 2027. Tento dokument se opírá o výstupy Analýzy měst a obcí ČR v kontextu přípravy kohezní politiky 2028+¹ a o závěry z jednání orgánů a odborných platforem Svazu.

Svaz měst a obcí považuje níže uvedené teze za základní podmínky pro nastavení Víceletého finančního rámce a programového období 2028-2034.

Obecné teze

1. Svaz podporuje **zachování silné politiky soudržnosti** jako dlouhodobé politiky pro rozvoj regionů, vyrovnávání jejich disparit a podporující strukturální investice.
2. Politika soudržnosti, realizovaná zejména místními a regionálními samosprávami je nejviditelnějším příkladem přidané hodnoty Evropské unie pro občany a obyvatele a má být **základním pilířem EU i v dalším programovém období 2028+**.
3. **Princip partnerství politiky soudržnosti** by měl být zachován jako základní princip kohezní politiky a jeho působnost rozšířena na další politiky EU, zejména v rámci Evropského semestru, aby byly samosprávy zapojeny do rozhodování o prioritách investic a reforem a do jejich nastavení, tak aby odpovídalo skutečným potřebám v území.
4. Svaz požaduje, aby **obce, města a také metropolitní oblasti a aglomerace byly na partnerské bázi zapojeny** do formování tezí, priorit a stanovisek České republiky v rámci nastavování budoucí kohezní politiky a programového období 2028+ **od prvotního stádia jejich přípravy**, a to včetně zapojení do přípravy datových a analytických vstupů a evaluací, které jsou a budou vkladem do stanovisek ČR pro vyjednávání na národní a evropské úrovni.
5. Na základě zkušenosti z minulých programových období je zřejmé, že společnost na globální, evropské i místní úrovni prochází dynamickým vývojem a čelí zásadním, často neočekávaným výzvám. Rámce politiky soudržnosti by měly být do té míry obecně nastaveny, aby byly schopné **flexibilně reagovat** na aktuální situaci a potřeby s ohledem na neočekávaný vývoj (geopolitický, ekonomický, bezpečnostní, klimatický sociální, zdravotní apod.) v průběhu programového období.
6. Pokud má být politika soudržnosti efektivní, musí být v co největší míře založena na místních a regionálních potřebách vycházejících z důsledného **uplatňování územní dimenze, place-based přístupu a víceúrovňové správy**. Role aktérů na místní úrovni v nastavení rozvojových strategií musí být nadále posilována, a to mj. i prostřednictvím institucionalizace nositelů integrovaných nástrojů (ITI, CLLD).
7. Politika soudržnosti má být přínosem **pro všechny evropské regiony** při zachování **specifické dodatečné podpory regionům v transformaci a hospodářsky a sociálně ohroženým územím, příhraničním regionům, vnitřním periferiím a**

¹ Analýza potřeb měst a obcí ČR v kontextu přípravy kohezní politiky 2028+, Fakulta sociálně ekonomická, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí n. Labem, kol. autorů, Ing. Tomáš Sýkora, Ph.D., Ing. Petra Olšová, Ph.D., Ing. Jan Holub

- venkovským oblastem při posilování vazeb venkov-město.** Svaz nepodporuje vznik nových typů regionů v rámci nastavení politiky soudržnosti.
8. Na území České republiky stále existují **města a obce, které nejsou součástí žádného integrovaného nástroje**, a tato území, tzv. bílá místa, jsou znevýhodněna oproti územím, která mohou využívat podpory v rámci integrovaných strategií. Svaz požaduje, **aby kohezní politika adekvátně podporovala rozvojové potřeby také těchto území**, optimálně jejich **podporou na bázi místních strategií** (place-based approach) nebo **využitím nástroje CLLD-U**.
 9. Svaz jednoznačně podporuje **zachování a významné další posílení podpory přeshraniční spolupráce (Interregu)**, která pomáhá zvyšovat kvalitu života příhraničních měst a obcí a představuje jasnou evropskou přidanou hodnotu. K posílení spolupráce je zapotřebí **zvýšit alokaci na programy přeshraniční spolupráce**. Vzhledem k odlišnému charakteru těchto programů majících za cíl podporu spolupráce ve všech oblastech lidského života je zapotřebí **vyjmout tyto programy z pravidel tematické koncentrace a umožnit tak financovat aktivity dle místních potřeb vč. projektů people-to-people**. Jelikož se často jedná o přeshraniční funkční území, je vhodné v příštím období **zvážit využití integrovaných nástrojů** a nástrojů zaměřených na implementaci přeshraničních rozvojových strategií a na spolupráci integrovaných nástrojů z obou stran hranice.
 10. Zkušenosti ukazují, že integrované nástroje jsou efektivním způsobem pro zacílení intervencí v rámci funkčních celků v urbánních i místních typech území na základě place-based přístupu a zapojení místních aktérů. **Role integrovaných nástrojů ITI a CLLD s rozhodující implementační rolí měst (v případě ITI) a obcí (v případě CLLD)** by měla být posílena **včetně navýšení podpory a povinné minimální alokace** v dotačních programech budoucího programového období. Na podobném principu by zároveň měly být pro tyto nástroje rezervovány finanční prostředky také v jiných finančních zdrojích (evropských, národních) apod. Místní samosprávy a funkční regiony (místní akční skupiny, metropolitní oblasti a aglomerace) by měly mít pravomoc rozhodovat o prioritách a zacílení podpory v rámci nastavených cílů na základě v území zpracovaných strategií - na tyto strategie by měly navazovat cílené výzvy v rámci operačních programů, v optimálním případě však společného operačního programu pro územní dimenzi.
 11. **Tematická koncentrace**, pokud vůbec bude aplikována v budoucím programovém období 2028+, by měla být **nastavena a implementována s ohledem na specifické místní potřeby a místní kontext**. Přílišná tematická koncentrace vede k nižší absorpční kapacitě v území a snižuje využitelnost integrovaných řešení a eliminuje podporu synergických aktivit integrovaných projektů.
 12. Svaz **nepodporuje vznik ad hoc fondů a nových nástrojů** paralelních k již stávajícím a kohezním programům. Potřeba reagovat na náhlé změny a výzvy by mělo být možné na základě flexibilního nastavení pravidel stávajících kohezních fondů. Zkušenosti s existencí ad hoc nástrojů jako RRF ukazují, že jeho příprava a implementace byla doprovázena řadou problematických aspektů, jako např. nedostatečné (pouze formální) zapojení územních, sociálních partnerů do jeho programování a implementace, zatížení administrativních kapacit na úrovni řídicích orgánů, vznik duplicit v podporovaných aktivitách, nejednotnost v nastavení podmínek a administrace napříč komponentami, nepřehlednost v komunikaci apod.

Procesní a administrativní aspekty politiky soudržnosti

13. Administrativní náročnost přípravy a realizace projektů podpořených z kohezních fondů zůstává stále velmi vysoká, což neúměrně zatěžuje personální kapacity řídicích orgánů i žadatelů a příjemců. **Administrativní podmínky politiky soudržnosti musí být výrazně zjednodušeny** a měly by umožňovat **větší flexibilitu** při implementaci, reportování a monitorování.
14. Požadujeme **zjednodušení a racionalizaci programů politiky soudržnosti a sjednocení jejich pravidel** z pohledu žadatele, a to primárně prostřednictvím jednoho operačního programu pro územní dimenzi, který mimo jiné podpoří **možnost multifondového financování** komplexních projektů bez nutnosti podávat více žádostí o podporu do různých operačních programů za různých podmínek.
15. Příčiny nadměrné administrativní náročnosti jsou také v nastavení podmínek a povinností legislativních i nelegislativních předpisů platných na národní úrovni mimo legislativu politiky soudržnosti. **Požadujeme odstranění legislativních a administrativních bariér na národní úrovni**, které vedou ke zvyšování byrokratické zátěže a goldplatingu a neúměrně zvyšují náklady na jejich administraci ze strany žadatelů i státu. Princip 3E by mělo být posuzován v celé implementaci systému, tj. i v kontextu administrativní náročnosti.
16. **Posilování principu předvídatelnosti a právní jistoty** považujeme za nezbytný předpoklad úspěšné realizace kohezní politiky. Požadujeme výrazné **zjednodušení a zpřehlednění systému kontrol a auditů** (nejlépe skrze jednotný audit), sjednocení pravidel a postupů implementace unijních i národních fondů či posílení role preventivních opatření. Apelujeme na zakotvení závazných závěrů kontrol a odpovědnosti kontrolních a auditních orgánů za svá rozhodnutí.
17. Úspěšnost implementace prostředků z EU fondů velmi závisí na dostatečných a kvalitních personálních kapacitách v území. Samosprávy, zvláště menší obce a města, se potýkají s nedostatkem odborníků, projektových manažerů a dalších personálních kapacit pro přípravu a realizaci projektů zvláště v kontextu stále se zvyšující náročnosti podmínek jejich financování (např. aplikace principů DNSH apod.). Proto apelujeme na **posílení metodické, odborné a administrativní kapacity příjemců** a regionálních aktérů za účelem přípravy a realizace vysoce kvalitních projektů.

Tematické zacílení politiky soudržnosti

18. Tematické zacílení budoucí politiky soudržnosti v ČR by mělo **zohledňovat aktuální výzvy a globální trendy při reflektování potřeb a podmínek jednotlivých regionů EU**. Za největší výzvy, které výrazně ovlivní situaci České republiky, obcí a kvalitu života českých občanů vnímáme následující oblasti: konkurenceschopnost, klima a životní prostředí, demografická změna, ekonomické změny v důsledku digitalizace a automatizace, bezpečnost a mobilita.
19. S ohledem na předpokládané snížení finančních prostředků z politiky soudržnosti pro Českou republiku lze předpokládat omezení podporovaných oblastí směrem ke koncentraci podpory na méně prioritních témata. Klíčovým úkolem pro tematické zacílení kohezní politiky po r. 2027 bude **komplexní přístup k nástrojům regionální politiky ČR**, a to především nastavením kombinace a synergie nástrojů, intervencí a různých finančních zdrojů stimulující rozvoj území. Je tedy nezbytná **koordinace při nastavení priorit a opatření politiky soudržnosti a strategií regionálního rozvoje**

ČR (především Strategie regionálního rozvoje po r. 2027, Koncepce rozvoje venkova apod.).

20. Základním předpokladem pro rozvoj měst a obcí je především **posílení finanční samostatnosti obcí** prostřednictvím rozpočtového určení daní a vlastních příjmů obcí.

21. Analýza potřeb měst a obcí ČR zpracovaná pro účely nastavení a zacílení prostředků budoucí politiky soudržnosti po r. 2027 identifikovala potřeby měst a obcí včetně jejich prioritizace.

Níže uvedené oblasti indikují **tematické priority obcí a měst** za všechny regiony ČR. Svaz a jeho členské obce a města si uvědomují, že řada obcemi identifikovaných témat vyžaduje podporu z různých zdrojů (národních, evropských, vlastních) a že v budoucím programovém období bude nutné prioritizovat témata s ohledem na nutnost koncentrace omezených prostředků a jejich nerozměňování do příliš široké škály oblastí.

○ **Doprava**

- výstavba dopravních terminálů, záchytných parkovišť,
- podpora multimodální nízkoemisní/bezemisní dopravy,
- podpora veřejné dopravy, přechod na vozidla s alternativním pohonem,
- bezpečnost dopravy,
- průjezdnost měst (výstavba vnitřních okruhů a páteřních komunikací),
- ITS systémy,
- úprava uzlů na VRT.

○ **Vzdělávání**

- v určitých regionech navyšování kapacity MŠ, ZŠ,
- v strukturálně postižených regionech/HSOÚ zvyšování prestiže a kvality vzdělávání pro zatraktivnění těchto regionů,
- ve všech regionech: financování školních psychologů, preventistů, kariérních poradců, modernizace vzdělávání, zapojování do mezinárodních projektů (přímo řízené programy EU),
- podpora vzdělávání zejména v technických a přírodovědných oborech klíčových pro rozvoj a modernizaci české ekonomiky,
- podpora zapojení do nadnárodních projektů.

○ **Životní prostředí**

- komplexní přístup k budování modrozelené infrastruktury a řešení veřejných prostranství s možností vykazovat jako uznatelné náklady i doprovodná opatření,
- snižování energetické náročnosti jako průřezové téma,
- podpora budování a modernizace ČOV a kanalizace (v souvislosti novelizací Směrnice o čištění městských odpadních vod),
- výkupy pozemků pro zachování přírodních hodnot či pro revitalizaci krajiny, pozemkové úpravy, odpadové hospodářství.

○ **Technologie**

- kyberbezpečnost, energetická bezpečnost,
- pokrytí vysokorychlostním internetem včetně navýšení datové kapacity připojení veřejných subjektů včetně škol.

○ **Sociální služby**

- nutné reflektovat proces stárnutí populace,

- bezbariérovost - přizpůsobení a zpřístupnění města osobám vyššího věku a nižší pohyblivosti s cílem jejich co nejdelším setrvání v přirozeném domácím prostředí,
- podpora odlehčovacích a terénních služeb,
- podpora pobytových sociálních služeb při respektování ekonomické udržitelnosti těchto zařízení.
- **Ekonomika a zaměstnanost**
 - podpora podmínek pro podnikání v obcích a městech,
 - hospodářsky a sociálně ohrožená území - podpora investičních pobídek
 - podpora revitalizace brownfieldů,
 - podpora inovací a smart přístupů ve službách (např. automatizované prodejny),
 - podpora start-upů, smart city voucherů.
- **Kultura a volný čas**
 - podpora sportovních a volnočasových areálů,
 - komunitní centra a možnost jejich částečného komerčního využití,
 - podpora volnočasových aktivit a spolků,
 - udržitelná renovace památek (nejen národních kulturních památek).